

دووکەلی شەر لە عێراق و سەردانەکەى سوودانى بۆ تاران

07-11-2023

نووسەرەکان

زریان روژەلاتی

کورتە : پێدەچیت سەرۆکوەزیران بە دواى ئەوەوە بێت رێگەپەک بۆ کەمکردنەوهى گۆشارەکانى سەدر لە سەر حکومەتەکەى بدۆزیتەوه. سالى رابردوو، دواى پیکدادانىکى نێوان سەدرى و ئیتارپیهکان لە بەغدا، هەروەها لە پاش نامەپێکى ئایەتوللا حائرى لە دژى سەدر و، بە ئەگەرى زۆریش لە پاش دەستوەردانىکى ئایەتوللا سیستانی بوو کە سەدر "وازی لە سیاسەت هێنا". ئەو کات ئێران تووشى گەرفتیکی زۆر ببوو بۆ رازیکردنى سەدر و بە ئەگەرى زۆر، ئیستاش کارپێکى ئەوتۆی پیناکریت، بەلام پالپشتیکردنەوهى لە حکومەت، تارادەپەک دەستى سوودانى بەهێزتر دەکات.

سەرۆكۆهزىرانى عىراق لە ساتىكدا رووى لە تاران كرد كه لەژێر گوشارىكى توندى سەدرىيەكان و گرووپە چەكدارەكان و ھۆشدارىيەكانى ئەمىركادايە و بەھىوايە بەھەوى بە جۆلەيەكى ناوچەيىيەووە كە لەوێو دەستپێدەكات، تۆزى لە گوشارەكانى سەر ھۆشدارىيەكەى كەمبەكاتەووە، بەلام پێدەچىت بە دەستى بەتال بگەپتەووە، چونكە ئەوھى عىراق دەكاتە گۆرەپانى مەملەت، تەنیا بارودۆخى ناوچەكە و شەرى غەزە نىيە، بەلكو داينامىكى نوێى مەملەتەى نىوخۆيى شىعەيە كە ھەرچى بەرھەو ھەلبژاردنى ئەنجوومەنى پارىزگاكان دەچىن، گەرمتەر دەبێت.

نووسىنگەى سەرۆكۆهزىران [رايگەياندوو](#) ئەم گەشتە بۆ راگرتنى "دوژمنكارىيەكانە بەرامبەر خەلكى فەلەستىن". ھەلۆيسىتى بەغدا بەرامبەر شەھەرەكەى فەلەستىن، ھەك نموونەى دەنگدانەكەى نەتووە يەكگرتووەكان، تەنانت لە ئىران و لاىنەكانى فەلەستىنىش تووندتر بوو. بىجگە لەوھش، گرووپەكانى "موقاوەمەى ئىسلامى" و تەنانت لاىنە سىياسىيەكانى شىعەش دەريدەخەن، پرسى راگرتنى شەھەر بابەتێكە بە عىراق ناكړىت، چونكە بۆ خۆى خواستى ئەوھى ھەيە لاىنەك بىت لە پرسەكەدا، ھەرچەند كە ھۆمەت بە فەرمى شتىكى دىكەش بلۆت. خۆى لە خۆيدا زۆر لە ولتاتانى جىھان و ئىستاتش ئەمىركا، داوکارىيەكان بۆ "ئاگرەستىك" ھەيە، بۆيە دەشتى جموجۆلە دىپلوماتىيەكەى عىراق پالەنرى دىكەى ھەبن.

ئەم سەردانە لە يەكێك لە ھەستىارتىر سەتەكانى ھۆمەتەكەى سوودانىدا دىت، كە گوشارىكى چەندسەھرى لەسەرە. لە لاىك سەدرىيەكان بە گۆر و تىنىكى زىادەووە گەراونەتەووە بۆ سىياسەت و لە بابەتى شەھەرەكەدا ھۆمەتەكان تەنگەتاو كەردووە. لەدواى رووداوى ھىرشكردنە سەر بالىۆزخانەى سوێد، پرسى شەھرى غەزە بووئە مزارىكى گرىگ لە سىياسەتى نىوخۆ بۆ سەدر. بەوھش دەيەوئ بە تىرىك دوو نىشان بپۆت؛ لەلايەك خاوەندارى پرسى فەلەستىن دەكات و ھەك پالەوانىكى جىھانى شىعە دەردەكەوئ و ئەو بە تەنیا بۆ گرووپە چەكدارەكانى «موقاوەمەى ئىسلامى عىراق» ناھىيەتەووە. لەلايەك دىكەشەووە گوشارىكى تووند دەخاتە سەر ھۆمەتەكەى سوودانى «ئىتارىيەكان» كە گوئىيان لە بابەتى ھەلبژاردنى پيشووخەتى پەرلەمانى خەواندوو و تەنیا دەيانەوئ بە ھەلبژاردنى ئەنجوومەنى پارىزگاكانەووە دۆخەكە بەرپۆكەن. ماوھەك پيش ئىستا عەمار ھەكەم، سەرۆكى رەوتى ھىكمە گوتبووى ئەوان دەيانەوئ ھەلبژاردن لە وادەى ئاسايى خۆيدا بكړىت، كە ئەمەش واتاى 2025 دەدات. ھۆمەتى سوودانى بودجەيەكى سى سالى لەبەردەستە و، لە رۆژانى رابردووشدا ھەندىك لە بەرپرسانى پۆستە ئەمىنيەكانى گۆر، تەنانت كاتى خۆى عادل عەبدولمەھدى، سەرۆكۆهزىرانى پيشووتر نەتوانىبوو بىكات، ھەك لاىردنى عەبدولمەھاب ساعدى، فەرماندەى ھىزى دژەتيرۆر. ئەمە جگە لەوھى كورد و سوننەش لە دۆخى لاوازەكان و لە دۆخى ھەھاشدا، بەرپۆھچوونى ھەلبژاردنى ئەنجوومەنى پارىزگاكان، دەتوانىت زيانىكى زۆرى بۆ پۆگە سەدرىيەكان ھەبێت.

پێدەچىت سەرۆكۆهزىران بە دواى ئەوھە بىت رۆگەيەك بۆ كەمكردنەوھى گوشارەكانى سەدر لە سەر ھۆمەتەكەى بدۆزىتەووە. سالى رابردوو، دواى پىكدادانىكى نىوان سەدرى و ئىتارىيەكان لە بەغدا، ھەروھەلا لە پاش نامەيىكى ئايەتوللا حائرى لە دژى سەدر و، بە ئەگەرى زۆرىش لە پاش دەستووردانىكى ئايەتوللا سىستانى بوو كە سەدر "وازی لە سىياسەت ھىنا". ئەو كات ئىران تووشى گرىفتىكى زۆر ببوو بۆ رازىكردنى سەدر و بە ئەگەرى زۆر، ئىستاتش كارىكى ئەوتۆى پىناكړىت، بەلام پالپشتىكردنەوھى لە ھۆمەت، تارادەيەك دەستى سوودانى بەھىزتر دەكات.

لەلايەكى دىكەووە، گرووپە چەكدارەكان گرىفتىكى گەورەيان بۆ ھۆمەتەكەى سوودانى دروستكردووە. گرووپەكان ئەمجارە پىچەوانەى سالى رابردوو كە زۆرتر ناوى جىاوازيان بەكاردەھىنا، ئەمجارە ھەرچەند جەخت لە ناسنامەى تايەتەى خۆيشيان دەكەن، زياتر ناوى "موقاوەمەى ئىسلامى" بەكاردەھىن كە ئەوھش نىشانەى ھاوتاهەنگى و ناوھندىبوونى بىرارەكانيانە. ھەلبەت لەو نىوانەشدا گرووپىكى ھەك كەتائىيى حىزبوتلا كە لە دەروھى ھۆمەت، لەگەل نۆجەبا تووندتر لە لاىنەكانى دىكە قسە دەكەن. نۆجەبا رايگەياندبوو، خەلكى عىراق شەرى لە دژى داگىركەرەكان راگەياندوو و سوودانىش لە كۆنفرانسى بالىۆزەكانى عىراقدا گوتبووى، سىياسەتە بالەكان لەلايەن دەولەتەووە ديارىدەكړىن، ئەمەش ھەك وەلامىك بۆ گرووپە چەكدارەكان و ئەو لاىنە سىياسىيەى دەيانەوئ جەلەوى سىياسەتى دەروھە لە ھۆمەت بىستىن.

لە راستىدا، لە دواى 7-ى ئۆكتۆبەرى ئەمسالەووە، موقاوەمەى ئىسلامى زياتر لە 30 جار ھىرشى كەردووەتە سەر بىنكە و بارەگاكانى ئەمىركا لە ناوچەكە، بەلام جۆرى ھىرشەكان كە لەرووى سەربازىيەووە بە ھىرشى ئاست نزم دادەنرىن، دەريدەخەن بابەتى سەھەكى نەك لىدان، بەلكو زۆرھىنانە بۆ ئەمىركا بۆ ئەوھى عىراق بەجىبھىلۆت، ئەمەش لە گوتەكانى ھادى عامرىدا دياربوو، كە ماوھەك پيش ئىستا داوايكرد، ئەمىركا لە عىراق بچىتە دەروھە. لەماوھى كەمتر لە يەك مانگى رابردوودا، دوو كەشتى فرۆكەھەلگى جىرالە فۆرد و ئايژەنھاوەر ھاوونەتە دەريايى مېدىتەررانە و دەريايى سوور و لەوانەشە يەكيان بەرھەو كەنداو بىت. بەمچۆرەش بەھاتنى دوو ناھى فرۆكەھەلگى و ھەبوونى بىنكەى زەوينى لە عىراق و سووربا، ئوردن و تەنانت توركىياش، ھەروھەلا ھەبوونى فەرماندەيى ناھى پىنجەم لە بەھرەين و فەرماندەيى سىنت كام لە قەتەر، ئەمىركا ھىزىكى جەلەوكردن (دېتەرانسى) گەورەى دەبىت لە سى شوئى ھەك كەنالى سوئىز، بابولمەندەب و گەرووى ھورمز. ئەمەش شتىكە كە لەوانەيە بە دلى ئىترانىيەكان و گرووپەكانى دژى ئەمىركا نەبىت. بۆيە سەھەرپاى

خواستى سوودانى بۇ راگرتنى ھىرشەكان، پىدەچىت گرژىيەكان لە ئاستىكى نزمدا بەردەوام بن، ئەگەر ئاگرىبەستىك رانەگەيەندرىت.

سوودانى لە كاتىكدا سەردانى تارانى كرد، كە لەژىر رەخنەيىكى زۆرى گرووپە شىعەيەكان و سەدرىيەكاندا دىدارى لەگەل ۋەزىرى دەرەۋەى ئەمىرىكا كرد. پىدەچىت گوشارى ئەمىرىكا لە حكومەتەكەى سوودانى زياتر پىدانى پەيامىك بىت بە گرووپە چەكدارەكان و، تاران ئەگىنا ئەستەمە حكومەت بتوانىت دەرەقەتى كۆنترۆلكردى لايەنەكان بىت. لەراستىدا دۇخى عىراق و ھەلۋىستى توركىا لەم قۇناخەدا بۇ سىياسەتى ئەمىرىكا سەبارەت بە جەلەوكردنى ئىران و گرووپەكانى لايەنگرى، زۆر گرنگ بىت. بۆيە لە دووھەم سەردانىدا بۇ ناوچەكە لە دواى 7ى ئۆكتۆبەرەۋە، بلىنكن سەردانى ھەردوو وڵاتى كرد.

لە لايەكى دىكەۋە، شەپى ئەمجارە بەدىۋىكى دىكەدا دوايىن شتىك بوو رۆژئاۋا لەم كاتانەدا دەيوىست، كە دەرگىرى شەپى ئوكراىنايە. سىياسەتى ئەمىرىكا بۇ ھاندانى چارەسەرى پرسى فەلەستىن لەپى رىككەوتنى دەۋلەتەكانەۋە ۋەك نمونەى رىككەوتنى ئابراھام، لانيكەم جارئ سەرىنەگرت. ئىستا ئىدى پرسى سەرەكى بۇ رۆژئاۋا تەنيا رىگرتن لە فراۋانبوونى شەپ نىيە، بەلكوو ناچارە مشوورىكى زيادبوونى رۆلى ئىران و رووسىاش بخوات.